

İsmet TÜRKMEN, *İsmail Fazıl Paşa, Askeri-Siyasi Hayatı ve Fikirleri (1856-1921)*, Altınpost Yayınları, Ankara 2015.

Ali KAŞIYUĞUN*

Tarih boyunca tüm tarihsel olaylar dönemin koşulları içerisinde kendi kahramanlarını yaratmıştır. Fakat bu kahramanlar kadar değerli, perde arkasında çok önemli işlere imza atan ancak isimleri çok fazla duyulmayan kahramanlar da vardır. Burada tanıtımı yapılacak olan kitap bu kahramanlardan birisini, Milli Mücadele yıllarında Mustafa Kemal Paşa ile omuz omuza vermiş bir subayı, Ali Fuat Cebesoy'un babası İsmail Fazıl Paşa'yı anlatmaktadır. İsmail Fazıl Paşa, I.Dünya Savaşı'nın hemen arifesinde Enver Paşa'nın orduyu gençleştirmek adına emekliye ayırdığı subaylardan birisidir. Ancak İsmail Fazıl Paşa, emekli olmasına rağmen Mondros Mütarekesi'nin akabinde yurdumuzun işgale uğraması üzerine içinde yanan vatan sevgisiyle hemen Milli Mücadele taraftarlarının yanında yer alacak, fikir ve düşünceleri ile Sivas Kongresi ve I.TBMM'ne çok büyük katkılar sağlayacaktır. "*İsmail Fazıl Paşa, Askeri-Siyasi Hayatı ve Fikirleri (1856-1921)* adlı kitap bu vatanperverin hayatını anlatmaktadır.

Dr. İsmet Türkmen tarafından yazılan eser aslında bir yüksek lisans çalışmasının gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Altınpost Yayınları tarafından yayınlan kitap giriş, dört bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Birinci bölüm İsmail Fazıl Paşa'nın öğrenim hayatı, askerlik mesleğine girişi ve onunla ilgili hatıraları ihtiva etmektedir. İkinci bölümde Milli Mücadele dönemine kadar olan faaliyetleri anlatılırken üçüncü bölümde Milli Mücadele yıllarındaki faaliyetleri ve I.TBMM'ndeki çalışmalarına yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise İsmail Fazıl Paşa'nın devletin kurtarılması konusundaki görüşleri, eserleri ve düşünce yapısı anlatılmaktadır.

1853 yılında doğan İsmail Fazıl Paşa, 1876 yılında kurmay yüzbaşı olarak adım attığı askerlik mesleğini 1914 yılı şubatına kadar devam ettirmiştir. Bu süreç içerisinde II.Abdülhamit'in yaverliği, Mekteb-i Harbiye Nezareti'nde öğretmenlik, Adana Divanı Harbi Örfi Azalığı, Suriye Valiliği gibi birçok farklı görevler üstlenmiştir. 1914 yılı başlarında ise emekliye sevk edilmiştir. Kanaatimizce İsmail Fazıl Paşa'yı asıl önemli kılan bu süreye kadar yaptıkları değil esas bu süreçten sonra yaptıklarıdır. Zira İsmail Fazıl Paşa, ilerleyen yaşına rağmen hiçbir zaman vatan sevgisinden bir nebze olsun

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı. E-posta: pasha0676@hotmail.com.

ödün vermemiş ve oğlu gibi sevdiği Mustafa Kemal Paşa'nın emrine girmekte hiçbir beis görmemiştir. Nitekim İsmail Fazıl Paşa'nın "...Mustafa Kemal Paşa beni çağırdığı anda emrine girmezsem namerdim"(s.18) sözleri bunun açık bir ifadesidir.

İsmail Fazıl Paşa'yı asıl önemli kılan husus Milli Mücadele yıllarında göstermiş olduğu çabalardır. Özellikle daha yolun başı sayılan bir dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın 9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirilmesinde çok büyük katkıları olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak göze çarpmaktadır. (s.49-68) Bir başka önemli nokta ise kongreler döneminde ilerleyen yaşına rağmen Sivas Kongresi'ne iştirak etmesi ve buradaki faaliyetleridir. 1919 Temmuzunda Sivas'a gelen İsmail Fazıl Paşa, kongrede ikinci reis vekilliğine seçilmiştir. Her ne kadar ABD mandasının kabul edilmesi noktasında Mustafa Kemal Paşa ile ters düşse de gerek İrade-i Milliye Gazetesinin çıkarılması fikrinde gerekse diğer konularda Mustafa Kemal Paşa'nın en önemli destekçilerinden biri olmuştur (s.77-100).

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Yozgat mebusu olarak seçilen İsmail Fazıl Paşa, Misak-ı Milli'nin kabulünde de önemli bir rol oynamıştır (s.101-110). Hatta mecliste "Bölük" adında bir grup teşkil edecektir. Ancak meclisin dağıtılması üzerine 21-22 Mart 1920 tarihlerinde tekrar Ankara'ya dönecek ve Milli Mücadele'deki hizmetlerine devam edecektir. Daha sonra ise TBMM'nin açılması ile beraber Mustafa Kemal Paşa'nın ardından ikinci başkan vekilliğine seçilecek ve ilk İcra Vekilleri Heyeti'nde ilk Nafia Vekili (Bayındırlık Bakanı) olarak görev alacaktır.

Nafia Vekilliği döneminde çok önemli işlere imza atan İsmail Fazıl Paşa, özellikle demiryollarının millileştirilmesi noktasında da çok önemli hizmetlerde bulunacaktır. Örneğin demiryollarında gayrimüslim unsurlar yerine Müslümanların görevlendirilmesi ve haberleşme dilinin Fransızcadan Türkçeye çevrilmesinin daha uygun olduğunu ifade edecektir. Ancak hakkında yapılan (demiryolları için gerekli alet edavatın alınması sırasında haksız kazanç sağlanması, işlerin aksatılması, bazı kişilere iltimas gösterilmesi gibi) bazı eleştiriler İsmail Fazıl Paşa'nın vekilliğinin düşmesine neden olacaktır. Daha sonra 1921 Nisanında Ankara'da hayata gözlerini kapayacaktır. (s.124-142).

Devletin kurtarılması yönündeki düşünceleri ve eserlerinin anlatıldığı dördüncü ve son bölümde ise Osmanlı-Karadağ Seferi, Osmanlı'nın ıslahına ilişkin izlenimlerine yer verildiği görülmektedir. Bu bölümde günümüzdeki bazı sorunlara da işaret edilmektedir. Osmanlı Devleti'nin ıslahına dair raporunda İsmail Fazıl Paşa, bazı ilginç hususları göz önüne sermektedir. Örneğin Anadolu'nun doğu ve güneydoğu bölgelerine "Kürdistan" ve "Ermenistan" isimlerinin yabancılar tarafından verildiği

ifade edilmektedir. Bunun yanında *“bir türlü yerleşik hayata geçirilip denetim altına alınamayan, yırtıcı kuşlar gibi dağlarda dolaşan Kürtlere uygulanacak ıslahatın müessir ve tedrici”* olması gerektiğini ifade etmektedir. Ermenilerin ise bazı şair ve ediplerin telkinleriyle milli hissiyatlarının bir Ermenistan fikri ve hayali uyandırdığına işaret edilmektedir. Avrupalıların da bu süreci hızlandırdıklarını belirtmektedir. Bu bölümde dikkat çeken bir başka husus ise Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaşayan *“Lazların”* bazı din adamlarının etkisiyle Şiilik mezhebine dahil olduklarını belirtmekte ve bunları *“Türk Kızılbaş”* olarak nitelendirmektedir.

Gerek Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunda emeği geçen, vefalı, üstün bilgi birikimi ve ileri görüşlülüğüyle birlikte içindeki vatan sevgisi uğruna hayatını ortaya koyan İsmail Fazıl Paşa hakkında yazılan bu eserin gerek toplum nezdinde gerekse akademik camiada önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.